

Den pæne psykopat

Forestil dig, at du sidder foran et par. Det handler om forældremyndigheden over parrets to fælles børn på 1½ og 4 år. Han er en charmerende mand. Han smiler, når han taler både til dig og til sin kone. Han er meget tillidsvækkende. Han er god til at formulere sig og argumenterer godt. Han fortæller dig om sit arbejde og sine boligforhold og du får et klart indtryk af, at han har styr på sin tilværelse. Han har også en ren straffeattest. Der er ikke noget at komme efter. Han fremstår psykisk sund, og han er meget sympatisk og meget overbevisende. Han giver bestemt ikke associationer i retning af en psykopat.

Og alligevel kan det være, at du er ved at blive bedraget. Han kan være en pæn psykopat. Og det du ser, er en maske – en beskyttelseshinde. Hvis man kigger ind bag den, ser man en ganske anden person med en adfærd, der er drevet af et **grundlæggende og umætteligt behov for magt og kontrol og for beundring og anerkendelse båret af manglende samvittighed.**

Han er selvcentreret.

Han er styret af, hvad der tjener hans behov.

Han har en let antændelig aggressivitet og kan eksplodere i vrede og vold.

Han skaber konflikter omkring sig. Han går ikke efter fred og forsoning.

Han er løgnagtig – fordrejer alt så det tjener til hans fordel – uden du opdager det. Psykopater kan lyve ved hjælp af lutter sandheder.

Der er måske mange kvinder i hans liv.

Og så har han et ”brug og smid væk” forhold til andre mennesker. De har kun betydning så længe, de tjener hans behov.

Men det mest afskyelige ved denne charmerende mand er hans evne til at fornemme usikkerhed og svage punkter hos andre – også sin kone. Han kan næste vise tilfredsstillelse ved at finde fejl hos andre for så at spidde dem, forstørre, ironiserer over dem og bruge dem til egen fordel. Han skaber tvivl om andres duelighed og skaber skyldfølelse. På den måde nedbryder han mennesker omkring sig og får psykisk magt over dem, så han kan manipulere med dem og få dem til at føle og tænke, som han vil. Usynligt og stille og roligt bliver mennesker omkring ham piller i stykker.

Det er ligesom med termitter. Når de nedbryder noget træ fx en træstøje. Så arbejder de indefra, så søjlens ydre struktur bevares. Ude fra kan man ikke se, at noget er galt, eller at der foregår noget. Lige indtil søjlen bryder sammen. Det er på samme måde med psykopatens ofre.

Hvordan kan den charmerende mand have sådan en adfærd? Hvordan kan han få sig til det? Det kan han, fordi han er skadet i sin personlighed. Han er skadet i sit forhold til andre mennesker. Og han er skadet i sin samvittighed. Derfor kan han handle meget skrappelløst. Hos mennesker med normal samvittighed, vil fx det er stikke en lille løgn kunne ses på kropssproget ved fx et flakkende blik, man rømmer sig, flytter på sig. Men psykopaten kan overbevisende fortælle usandheder eller svine et andet menneske til og samtidig have en attitude, der viser, at der ikke er noget galt, sådan gør man bare. Han mangler de indre stopklodser.

Hvor mange findes der af den slags mennesker?

Et skøn er at ca. 2-4 % af DK befolkning kan betegnes som psykopater med 3-5 gange så mange mænd som kvinder. Men når det gælder de pæne psykopater, altså dem som påfører andre usynlige skader ligesom vores charmerende mand, er det endnu sværere at få et overblik over hyppigheden.

Erhvervspsykologer både i DK og i Sverige skønner at 10 % af erhvervslederne har dominerende psykopatisk træk. Så vi må regne med, at der er mange pæne psykopater rundt omkring i almindelige jobs på alle niveauer og i mange familier i DK. Og for hver pæn psykopat er der mange ofre – og så er vi oppe i et ret stort antal mennesker, der er berørt af problematikken.

Og hvad så med konen, der sidder ved siden af den charmerende mand?

Er hun så klar over at manden er psykopat? Ikke nødvendigvis. Ofte skal disse kvinder ud af forholdet og ikke sjældent også have professionel hjælp for at kunne se, at hun er offer for en psykopat.

Men før de er kommet hertil, hvor de skal diskutere forældremyndighed, er der en lang historie. Hun er også oprindeligt blevet bedraget af manden, af hans maske, hans beskyttelseshinde. Hun er faldet for hans charme og blevet indtaget af ham. Efterfølgende har han ved sin fejlsøgning, sin manipulation og hele sin nedbrydende adfærd fået psykisk magt over hende. Hun tror måske ikke længere, hun kan klare sig uden ham. Hun dner jo ikke til noget. Hun er blevet reduceret til en brugsgenstand for hans behov. Hun er blevet psykisk afhængighed af ham og udviser en paradoksalt loyalitet som sammenlignes med den, der kendes fra Stockholm-syndromet, altså loyaliteten mellem gidsler og gidseltagere.

Nu hvor hun er på vej væk fra ham, ligger der et stort og krævende arbejde foran hende. Hun skal på flere områder nydefinere sit liv. Hun skal finde et nyt livsindhold, fordi hele hendes tilværelse har drejet sig om ham. Hun skal oparbejde ny selvtillid og finde gamle ressourcer frem. Hun skal finde ud af, hvad hun selv mener og står for. Hun skal nydefinere sit forhold til andre mennesker, fordi hun i sit samliv med psykopaten har været nødt til at indordne sig under hans opfattelse af andre. Hun skal måske reetablere kontakten til familie og venner – de kan være blevet valgt fra, hvis de har været skeptiske over for ham eller bare fx kommenteret nogle af hans løgne.

Men lige nu i behandling af forældremyndighedssagen er hendes største problem, at han virker overbevisende, og hun virker trist, nervøs og usikker. Og hendes oplevelser med vold og chikane harmonerer slet ikke med det indtryk, han giver. Bedragerier fortsætter, selvom der er en tredje person til stede.

Hvad med de to fælles børn?

De har begyndt liv med en psykopatisk far og skal forsat udvikle sig i relation til en psykopatisk far og i et miljø, der er præget af ham. Det er problematisk. Alt det børn har brug for i deres udvikling som at få dækket både fysiske og psykiske behov, få anerkendelse og grænser, blive styrket i deres selvstændighed og individualitet mv. kommer til at foregå i relation til en far, som er drevet af sit behov for magt og kontrol og beundring og anerkendelse. Han kan kræve en beundring, der kan antage næsten guddommelig karakter – ”I skal se op til mig og beundre mig alene.”

De her to børn er stadig så små, at de er loyale over for begge forældre og beundrer dem. I forholdet mellem forældrene har de måske påtaget sig den svære rolle hele tiden at skulle glatte ud sørge for god stemning i hjemmet. Det gør det meget svært for børnene at blive selvstændig og udvikle egen identitet og mærke egne behov. Og det kan være vanskeligt at udvikle et godt og trygt forhold til den ikke-psykopatiske forælder.

Dette krav om beundring vil blive udfordret, når børnene vender sig mod andre, som de normalt begynder på i skolealderen, og som bliver tydelig fra puberteten. Hvordan de klarer sig videre frem

med at danne tilknytning til andre inkl. kæresten og senere ægtefælle, afhænger af om de stadig er underlagt deres psykopatiske far.

Hvad er vigtigt at tage med sig om den pæne psykopat?

- De pæne psykopater findes. I forældremyndighedssager støder på dem oftere end man nok selv er klar over.
- I den forholdsvis sparsomme kontakt man vil have med dem, vil man kun nå at se masken eller beskyttelseshinden. Risikoen for at blive bedraget er derfor stor.
- At afsløre et pæn psykopat kræver tid og ofte flere år. Hans historie er vigtig for at kunne afsløre ham.
- Ægtefællen bliver nedbrudt og relationen til den psykopatiske forælder vanskeliggør børnenes udvikling.

Så det er et meget komplekst emne, som kræver menneskekundskab og tid. Men det er også et vigtigt emne, fordi der er nogle mennesker – nogle ægtefæller og børn – der er meget i klemme.

Irene Rønn Lind

Aut. psykolog.

Deltidsansat i Pædagogisk-Psykologisk Rådgivning i Glostrup

Deltids privatpraktiserende psykolog

Forfatter til bogen *Forklædt. Pæne psykopater og deres ofre.* (2007)